

Efter branden den 25. - 26. marts 1870 blev der holdt brandråd (forhør). Efterfølgende er en "oversættelse" foretaget af Poul Low Møller af det håndskrevne referat.

Brandprotokol:

År 1870 den 28. marts blev et brandråd holdt på rådhuset og holdt af den særlige dommer- og skriver, koncelleråd Hammer, som formand og en deltagende brandofficer, hvor der blev foretaget:

Forhør i anledning af en ildebrand der har fundet sted natten imellem den 25. og 26. d.m. i ejendommen nr. 1169 ved Teglgårdsstræde tilhørende arkitekt Langeland-Mathiesen, i hvilken ejendom har været drevet fabrikation af svovlstikker.

Formanden bemærkede, at der natten mellem den 25. og 26. d.m. hen imod kl. 4.45 blev gjort brandalarm i anledning af en ildebrand i en for ?? ubeboede og kun til fabrikation af kemiske svovlstikker benyttede ejendom. Ilden havde meget hurtigt omspændt hele ejendommen, da den i husets indre fandt rigelig næring og de ildens udbredelse over husets forskellige dele i høj grad begunstigede ved en hæftig blæst der dog heldigvis bar fra staden. Da brandkorpset s første mandskab var kommet til, var allerede den første part af taget styrtet sammen. Brandkaptajnens bestræbelser måtte derfor hovedsagelig indskrænke sig til at begrænse ilden i selve bygningen og forhindre dens videre udbredelse til nabobygningerne, da selve det brændende hus ikke stod til at redde. Slukningsforanstaltningerne var blevet fortsat indtil 7½, da brandvagten blev ført. Selve huset var brændt ned til grunden. Ved den samme dags eftermiddag foretoges taksation af brandskaden takseret til 1740 rbd. Selve ejendommens taksationsværdi udgør 1880.

Angående årsagen til ildens bekomst var under selve ildebranden ingen belysning at tilvejebringe, medens det dog ligger nær at antage, at den står i forbindelse med den brandfarlige industri, der har været drevet i den afbrændte ejendom.

Fremstod derefter arkitekt Langeland Mathiesen og forklarede: Komparanten har opført den nu afbrændte svovlstikkefabrik i året 1867, og har siden den tid fabrikation af kemiske svovlstikker været drevet i denne bygning, uden at noget uheld er indtruffet førend forleden nat, da hele fabrikken nedbrændte, tidligere har han, som bekendt haft svovlstikkefabrik på Mindegade og senere på Marselisborg grund udenfor Mindeport og på begge steder har han været forfulgt at samme uheld, således at han nu vil opgive denne farlige industrigren.

Komparanten har sidste gang før ildebranden været tilstede i fabrikken aften, og forlod så fabrikken kl. 6½ uden at han på den tid har været vidende om nogen som helst uorden eller noget usædvanligt, der burde have foranlediget ildebranden i de derpå følgende nat. Opsynsmand, Larsen, blev på

den tid tillige med de i fabrikken benyttede drenge tilbage, og afleverede senere hen på aftenen nøglen til fabriksbygningen komparentens bolig på Søndergade. Opsynsmanden har haft det hverv stedse selv at aflåse bygningen, når alle arbejdere havde forladt huset, og han har derved selvfølgelig lejlighed til at forvise sig om, at alting var i orden, når han selv forlod bygningen. Larsen har været i komparentens tjeneste i 8 år og komparenten har kun haft grund til at være tilfreds med ham.

Da fabriksbygningen først for så kort et tidsrum er blevet opført, var den under den herværende bygningskommissions tilsyn og kontrol blevet undrettet på en så hensigtsmæssig og så lidet brandfarlig måde som mulig. Ikke desto mindre er hele fabrikken og det dertil benyttede materiale af så brandfarlig beskaffenhed, at der ingen garanti havdes mod mulige ulykkestilfælde eller uheld. De af komparenten forfærdigede svovlstikker var egentlige svovlstikker, altså træstikker med svovl og en fosforsats. Fosforet blev opbevaret under vand i en aflåst jernkiste, til hvilken nøglen stedse befandt sig i komparentens væрге. Fredagen før ildebranden havde såvel svovlning som den såkaldte satsning funder sted, men satsen var blevet lavet nogen tid i forvejen. Til satsen bruges lim, zinkhvidt, mønje, svovl og fosfor. Der blev regelmæssigt lavet en så stor parti sats ad gangen, at den kunde trække til ca. 3 - 4 satsninger og af disse blev der efter omstændighederne fortaget 2 a 3 om ugen, når satsen således står fra den ene satsning til den anden, taber den sig og der må ved disse satsninger sættes nyt fosfor til, men dette var formentlig ikke sket om fredagen. Men den direkte årsag til ildens adkomst kan komparenten ingen oplysninger give, men der er i et sådant fabrik så meget brandfarligt stof, at et eller andet uberegneligt og måske ved tilfældige begivenheder fremkalde uheld kan foranledige en antændelse. Ilden blev imidlertid efter de bemærkninger, som komparenten har kunnet bringe i erfaring, opdagede så snart, at dengang allerede hele huset var i flammer og lader den sig af denne grund intet sige om det sted i fabrikken, hvor ilden først må antages at være opkommet.

Bygningen vare assureret for 1880 rbd, inventariet, varebeholdningen m.m. for ca. 4100 rbd, dog således at komparenten efter bestående vilkår af sidstnævnte sum ikkun kan erholde 2/3 udbetalt, og altså selv lider et tab af 1/3 eller i dette tilfælde af noget nær 1000 rbd. Assurancen var tegnet ved det kongelige octroierede brandforsikringssselskab i København. Komparenten må selvfølgelig genopføre bygningen, men han agter som anført ikke mere at benytte den til svovlstikkefabrikation.

Fremstod derefter smedemester Magnus Møller og forklarede komparenten er en af de nærmeste naboer til Langeland Mathiesen nu afbrændte svovlstikkefabrik ved Teglgårdsstræde. Natten imellem den 25. og 26. d.m. blev komparenten hen imod kl. 4½ vækket af sine husfæller og hørte da at man hade opdaget ild i svovlstikkefabrikken, komparenten sprang hurtigt op, kastede sig i klæderne og var den første mand, der kom tilstede ved

brandstedet, medens han klædte sig på, så han igennem vinduet, at flammer lige var begyndt at stikke igennem et enkelt sted på tagets sydlige side, men da han få øjeblikke senere kom til stede, ved selve huset havde ilden med en sådan voldsomhed grebet om sig, at tagstenen var styrtet ned i et helt tags omfang, gennem hvilket luerne slog op. Samtidig hermed var fabrikkens bestyrer, Larsen, der så lige vel som komparenten blev vækket og løb så ind til byen for at gøre brandalarm og varede det således ikke længe før flere folk og afdelingen af brandkorpset kom tilstede. Den tog fat på slukningen. Komparenten antager, at der på det sted af loftet, hvor ilden var heftigst og først var trængt op igennem taget fandtes et oplag af færdige svovlstikker. Men årsagen til ildens opkomst kan komparenten intet angive.

Fremstod derefter fabriksbestyreren L.P. Larsen og forklarede: komparenten har i en række af år forestået arkitekt Langeland Mathiesens svovlstikkefabrik. Langeland Mathiesen kom vel selv af og til ud på fabrikken, men komparenten var dog den, hvem ledelsen af hele arbejdet og tilsynet med alle fabrikkens arbejdere, som udelukkende bestod af drenge var betroet. Fosforet havde Langeland Mathiesen under egen opbevaring nemlig i en kedel under vand og i en aflåst jernkiste, til hvilken Mathiesen altid personlig førte nøglen for sig, og var han derfor altid tilstede, når der skulle udleveres fosfor til tilberedelsen af satsen. Af denne blev der sædvanligen lavet en så stor portion, at den kunne strække til fra 2 a 3 gangen. Satsen blev da hver gang opbevaret i en gryde, men var i og for sig ikke brandfarlig, da satsen, så længe den er flydende eller fugtig, ikke kan brænde.

Afvigte fredag havde komparenten såvel svovlet som satset, kl. 7 sluttedes arbejdet og efter at samtlige arbejder havde forladt fabrikken låsede komparenten selv dørene af og bragte derefter selv som sædvanligt nøglen ud til arkitekt Mathiesens bolig på Søndergade. Da komparenten forlod fabrikken, var alting i sædvanlig og god orden og der var intet, som kunne således henlede tanken på at der var fare for nogen ildebrand eller at en sådan var forestående, idet hel taget må ilden jo først være opkommet i løbet af natten på en eller anden uopdaget og ubegribelig måde, da ilden, når den først var kommet op, på grund af det meget letfængelige og brandbare materiale, der fandtes i bygningen, med stor hastighed måtte gribe om sig. Beholdningen af de færdige svovlstikker var i et afskilt rum oppe på loftet over komfuret og det såkaldte køkken, hvor svovlningen og satsningen blev foretaget.

Da komparenten, der har bopæl hos forrige komparent, natten mellem den 25. og 26. d.m. hen imod kl. 4½ blev vækket af hans husfæller og erfarede, at det brændte i svovlstikkefabrikken, klædte han sig hurtigt på og ilede ind til byen for at gøre brandalarm samt for at tilkalde Langeland Mathiesen. Men selve årsagen til ildens bekomst har komparenten aldeles intet bestemt at sige, men kan selvfølgelig opstille såkaldte gisninger, men disse har igen værdi, da de ikke stiller sig til bestemte faktiske forudsætninger, må vist er det, at der i et sådant fabrik findes meget i høj grad antændeligt og brandfarligt materiale, og

at en ildsvåde eller en antændelse i disse kan fremkalde pudsige, besynderlige og ofte uberegnelige begivenheder. Den afbrændte bygning benyttedes helt og holdent til svovlstikkefabrikation og ved ingen del af bygningen bestemt eller indrettet til beboelse.

De nuværende dimitterede, forhøret afsluttet og brandretten hævet.

Skrevet og afleveret 06.04.1870.

DET DANSKE TÆNDSTIKMUSEUM